

DANIEL KIPER* – LUBLIN

[Recenzja]: Joanna Nastalska-Wiśnicka, *Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Kronika stulecia 1918-2018*, Lublin 2020, ss. 542, ISBN : 978-8380-618-169

Mimo znacznej liczby opracowań naukowych dotyczących historii Biblioteki Uniwersyteckiej KUL¹ nie było do tej pory całościowego ujęcia działalności tej instytucji od początku istnienia do czasów obecnych. Obchody stulecia KUL dały znakomitą okazję, aby jeszcze raz spojrzeć w przeszłość i dokonać bilansu dotychczasowej aktywności Biblioteki w syntetycznym opracowaniu. Trudu pracy podjęła się Joanna Nastalska-Wiśnicka, specjalistka z zakresu bibliotekoznawstwa, tematyki sanktuariów maryjnych w okresie staropolskim i zarazem historyk szlifujący swój warsztat badawczy w pracy nad źródłami o proveniencji średnio-wiecznej (szczególnie z zakresu hagiografii). Autorka stając w obliczu niełatwego zadania zgromadzenia i przebadania na nowo materiału źródłowego, miała tę przewagę, że doskonale orientuje się w funkcjonowaniu właśnie tej konkretnej Biblioteki, z powodzeniem pełniąc w niej funkcję kierowniczą. Warto nadmienić, że publikacja została uhonorowana przez Stowarzyszenie Wydawców Katolickich wyróżnieniem FENIKS 2021 w kategorii historia.

Układ książki podzielono na cztery części. W pierwszej dokonano przeglądu dziejów Biblioteki KUL na przestrzeni stu lat, sposobu jej organizacji oraz dzia-

* Daniel Kiper – dr historii, adiunkt, Ośrodek Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych; Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: daniel.kiper@kul.pl

<https://orcid.org/0000-0003-3580-604X>

¹ E. Szeliga-Szeligowska, *Biblioteka Uniwersytecka KUL w Lublinie*, „Przewodnik Biblioteczny”, 8 (1934) z. 2, s. 113-115; R. Gustaw, W. Nowodworski, *Dwudziestolecie lat Biblioteki Uniwersyteckiej KUL (1939-1958)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 1 (1960) z. 2, s. 133-160; D. Dierzkowska, *Biblioteka Główna Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1918-1989*, ABMK, 8 (1964) s. 187-242; H.I. Szumił, *Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w służbie nauki polskiej (1968-1993)*, „Paginae Bibliothecae”, 1 (1995) nr 1, s. 7-30; J. Jaźwierska, *Z dziejów przebudowy gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej KUL*, „Roczniki Humanistyczne”, 55 (2007) nr 4, s. 91-117; F. Chwalewski, *Budowa Biblioteki Uniwersyteckiej i Domu Profesorów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przy ul. Chopina w latach 1947-1950*, „Roczniki Humanistyczne”, 108 (2017) s. 449-471.

łałności. Każdy z rozdziałów ułożono w porządku chronologicznym. W rozdziale wstępnym opisano kwestie prawno-organizacyjne, konieczne do właściwego funkcjonowania instytucji o charakterze akademickim zgodnie z ustawodawstwem państwowym. Warunki prawnej działalności Biblioteki wielokrotnie ulegały poważnym zmianom. Wpływ na to miały wydarzenia społeczno-polityczne. W pierwszych latach istnienia Biblioteka Uniwersytetu Lubelskiego podlegała władzy i kontroli Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Sytuacja prawna diametralnie zmieniła się w czasie II wojny światowej, gdy Biblioteka KUL weszła w skład Staatsbibliothek Lublin. Po 1944 r. władze uczelni zmuszone były na nowo legalizować działalność i starać się zachować autonomię w niełatwym dla Kościoła okresie rządów komunistycznych.

Kolejny rozdział traktuje o zbiorach Biblioteki, które od początku gromadzenia były unikatowe na skalę ogólnopolską. Znakomita kolekcja petersburska została uzupełniona po wojnie o nowe nabytki pozyskane dzięki inicjatywom o. Romualda Gustawa. Z kolei aktywność bibliofilska Andrzeja Paluchowskiego, szukającego sposobów na zorganizowanie dostaw nowych książek nie tylko z wydawnictw krajowych, ale przede wszystkim emigracyjnych oraz wydań krążących w drugim obiegu, powiększyła księgozbiór do znacznych rozmiarów. W Bibliotece znajduje się również bogata kolekcja inkunabułów, starych druków oraz materiałów rękopiśmiennych przekazywanych przez hojnych darczyńców².

Rozdział trzeci poświęcono pracownikom Biblioteki KUL. Liczba osób przewijających się przez mury lubelskiej Książnicy jest pokaźna. Poznajemy w tym fragmencie publikacji specyfikę i warunki pracy Biblioteki w okresie przedwojennym, gdy jej siedziba znajdowała się w poklasztornych budynkach na ul. Dolnej Panny Marii 4, aż po pierwsze lata XXI wieku z wyremontowanymi pomieszczeniami na ul. Chopina. Tylko kilka najbardziej zasłużonych postaci zostało sportretowanych; szkoda, że w niewielkim stopniu. Większość nazwisk pojawiających się w publikacji przedstawiono w encyklopedycznym ujęciu, ograniczając się wyłącznie do wyliczania nazwisk. Budzi to pewien niedosyt, ale inaczej ujęty materiał narracyjny mógłby zachwiać proporcje w stosunku do całości. Mimo to czytelnik dowie się z lektury książki, jakie pasje i zainteresowania mieli pracownicy Biblioteki oraz ilu z nich zrobiło kariery naukowe na uczelniach. Nieco trudniej rozstrzygnąć, jak odnosili się do swojej pracy; czy podejmowali próby wykształcenia zbiorowego etosu bibliotekarza, właściwego dla tej konkretnej zbiorowości bibliotecznej, skupionej wokół Kościoła. Warto byłoby wskazać tu okresy, w których pracownicy tej instytucji tworzyli pewną ideową wspólnotę oraz momenty, gdy następowało rozluźnianie więzi środowiskowych, czy to z powodów zmiany pokoleniowej, czy też polityki kadrowej władz Uczelni. Nie zawsze w trakcie lek-

² Zob. m.in. M. Kunowska, *Katalog inkunabułów Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, ABMK 36 (1978) s. 105-142; *Archiwum Jana Steckiego (katalog rękopisów)*, oprac. H. Ziółek, ABMK, 57 (1988) s. 331-447; H. Mańkowska, *Katalog ofiarowanych rękopisów*, ABMK, 39 (1979) s. 63-126; D. Kawalko, *Zbiory dr Zygmunta Klukowskiego w Bibliotece KUL*, „Archiwariusz Zamojski”, (2007) s. 133-136; A. Modlińska-Piekarcz, *Sekcja Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – historia i współczesność*, „Biblioteka Nostra”, (2015) nr 3 (41), s. 45-61.

tury można uchwycić fazy czasowe, wyznaczające natężenie bądź ograniczenie aktywności organizacyjnej ludzi stojących na jej czele. Autorka z pewnością posiada kompetencje i wiedzę, aby wypowiedzieć się na ten temat. W tym wypadku być może należałoby nieco bardziej ożywić styl, by uatrakcyjnić przekaz, lecz to z kolei mogłoby rodzić pokusę formułowania sądów wartościujących, których Autorka chciała zapewne uniknąć. Wybór ten jednak automatycznie ograniczył możliwość szerszego i głębszego spojrzenia na niektóre postaci, nie tylko z kręgów kierownictwa, lecz także „szeregowych” pracowników. Rozmyły się więc niestety ich zmagania, udręki i radości ukryte w rutynie dnia codziennego, a będące ważnym elementem ich życia. Skrótowe zestawienie stanowisk pracowniczych poszczególnych osób nie pozwoliło na pokazanie jednostkowości, specyfiki osobowościowej przynajmniej niektórych, najbardziej zaangażowanych bibliotekarzy i bibliotekarek. W kalejdoskopie nazwisk, funkcji, statystyk zagubiły się nieco te aspekty indywidualnych działań, które budowały prestiż i znaczenie poszczególnych działów Biblioteki czy też placówek bibliotecznych działających przy instytutach w KUL. Więcej informacji na ten temat z pewnością pozwoliłoby lepiej zrozumieć charakter funkcjonowania tej instytucji, mającej szczęście do właściwych ludzi, na właściwym miejscu, w określonych czasach. Dla wnikliwych czytelników pozostaje zatem uważna lektura pozycji bibliograficznych zamieszczonych w czwartej części publikacji. Odnaleźć można w niej ślady prowadzące do osobistych wspomnień, opinii, relacji, które dopełniają i urozmaicają ten obraz.

W rozdziale czwartym Autorka koncentruje się na głównych obszarach działalności Biblioteki, jakimi były: gromadzenie, opracowanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych, a także udostępniania zbiorów czytelnikom. Jak wspomniano wyżej, mimo zmieniających się warunków funkcjonowania Biblioteki, zachowała ona ciągłość instytucjonalną nawet w czasie II wojny światowej. W okresie PRL wspomniane zadania nie wyczerpują jej roli i znaczenia, jakie wówczas zdobyła. Niemal od początku lat powojennych stawała się ważnym przyczółkiem wolności myśli i badań naukowych, nieskrępowanych ideologią. To czyniło ją wówczas wyjątkową dla wszelkich, nie tylko katolickich środowisk opozycyjnych. Do czasu przyznania Bibliotece KUL egzemplarza obowiązkowego w 1997 r. najtrudniejszym wyzwaniem było gromadzenie zbiorów. W ostatnich dwóch dekadach wypełnianie podstawowych celów nie napotykało już na poważne przeszkody. Biblioteka dostosowywała się do szybkiego tempa zmian związanych z wprowadzaniem nowoczesnych sposobów zarządzania procesami bibliotecznymi. Jednym z nich było tworzenie zintegrowanego systemu informatycznego.

Do fundamentalnych zadań Biblioteki należy prowadzenie działalności informacyjno-edukacyjnej. Tym zagadnieniom poświęcono kolejne trzy rozdziały książki. Jeden z nich dotyczy wystaw cieszących się dużym zainteresowaniem odwiedzających. Zwieńczeniem aktywności na tym polu było zorganizowanie ekspozycji *Ex thesauro. Ze skarbcza Biblioteki Uniwersyteckiej KUL*³. Znalazły się na

³ J. Jaźwierska, A. Adamczuk, *Ex thesauro*, „Przegląd Uniwersytecki”, 31 (2019) nr 1(177), s. 22-23.

niej najstarsze i najcenniejsze zbiory placówki. Rozdział szósty poświęcono szkoleniom, kursom i seminariom zorganizowanym w Bibliotece. Celem tych działań było wdrożenie w instytucjach kościelnych ustandaryzowanych praktyk bibliotecznych, dostosowując je do zasad panujących w bibliotekach państwowych. Obok funkcji edukacyjnej pełniły one także istotną rolę we wzajemnych kontaktach oraz wymianie doświadczeń między uczestnikami środowisk bibliotecznych w Polsce i zagranicą. Interesujący przegląd aktywności naukowo-dydaktycznej oraz konferencyjnej Biblioteki KUL znajdujemy w siódmym rozdziale publikacji. Jego treść obejmuje osiągnięcia naukowe pracowników tej instytucji, drukowane na łamach fachowych czasopism, m.in. półrocznika „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” wydawanego przez Ośrodek ABMK, „Zeszytach Naukowych KUL”, półrocznika „Fides”, „Rocznikach Humanistycznych” czy periodyku „Bibliotheca Nostra”. Ostatni rozdział poświęcono cyklicznym imprezom organizowanym w murach Biblioteki. Dawały one możliwości promocji samej instytucji, a także przedstawiania ofert nawiązujących do profilu jej działania.

Na osobną uwagę zasługuje część ikonograficzna książki. Na 76 stronach znajdziemy fotografie ludzi, budynków, pomieszczeń bibliotecznych, pamiątek z konferencji oraz uroczystości jubileuszowych. Ukazują one obrazy codzienności i odświętności, portrety ludzi wybitnych i przypadkowo złapanych w obiektyw podczas pracy. Autorami wielu z nich byli pracownicy Biblioteki, m.in. Iwona Kasiura i Urszula Szymańska.

Trzecia część publikacji, najbardziej obszerna, stanowi typowo kronikarski zapis najważniejszych wydarzeń rok po roku. Wykaz sporządzono na podstawie miesięcznych, kwartalnych bądź rocznych sprawozdań. Każdy rok zawiera informacje o księgozbiorze, pracownikach, nabytkach, udostępnianiu, wystawach, konferencjach, imprezach, cyklicznych spotkaniach, szkoleniach, wykładach, działalności dydaktycznej i gościach odwiedzających Bibliotekę. Patrząc na objętość tej części, można mieć wrażenie zachwiania proporcji w stosunku do pozostałych, lecz ogromna waga tego zgromadzonego w jednym miejscu materiału informacyjnego każe odsunąć te wątpliwości na bok.

Autorka nie ustrzegła się drobnych potknięć redaktorskich. Na stronie 46 w przypisie 9 tytuł publikacji zapisany jest podwójnie. W innym przypadku tytuł rozdziału siódmego w spisie treści nie do końca odpowiada tytułowi w treści książki (s. 121).

Biblioteka Uniwersytecka KUL stoi obecnie u progu nowych wyzwań podyktowanych rozwojem technologii cyfrowych oraz idącym za nimi udoskonaleniem sposobów komunikacji międzyludzkiej. Wpływają one w zasadniczym stopniu na czytelników, zmieniając funkcje i misje bibliotek, a co za tym idzie, także charakter pracy bibliotekarza. Pozostaje mieć nadzieję, że Biblioteka KUL podejmie wyzwanie rzucone przez nowoczesność i podtrzyma dotychczasową renomę. Jej mocna pozycja będzie jednym z czynników określających możliwości rozwojowe uniwersyteckich form organizacyjnych oraz prowadzonych badań, szczególnie w obszarze nauk humanistycznych i społecznych.

Słowa kluczowe: Katolicki Uniwersytet Lubelski; Biblioteka KUL, Romuald Gustaw

REFERENCES / BIBLIOGRAFIA

- Archiwum Jana Steckiego (katalog rękopisów)*, oprac. H. Ziółek, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 57 (1988) s. 331-447.
- Chwalewski Franciszek, *Budowa Biblioteki Uniwersyteckiej i Domu Profesorów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przy ul. Chopina w latach 1947-1950*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 108 (2017) s. 449-471.
- Dierzkowska Danuta, *Biblioteka Główna Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego 1918-1989*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 8 (1964) s. 187-242.
- Gustaw Romuald, Nowodworski Witold, *Dwudziestolecie lat Biblioteki Uniwersyteckiej KUL (1939-1958)*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 1 (1960) nr 2, s. 133-160.
- Jaźwierska Jadwiga, Adamczuk Arkadiusz, *Ex thesauro*, „Przegląd Uniwersytecki”, 31 (2019) nr 1(177), s. 22-23.
- Jaźwierska Jadwiga, *Z dziejów przebudowy gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej KUL*, „Roczniki Humanistyczne”, 55 (2007) z. 4, s. 91-117.
- Kawałko Danuta, *Zbiory dr Zygmunta Klukowskiego w Bibliotece KUL*, „Archiwariusz Zamojski”, (2007) s. 133-136.
- Kunowska Maria, *Katalog inkunabułów Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 36 (1978) s. 105-142.
- Mańkowska Helena, *Katalog ofiarowanych rękopisów*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, 79 (1979) s. 63-126.
- Modlińska-Piekarz Angelika, *Sekcja Rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – historia i współczesność*, „Biblioteka Nostra”, (2015) nr 3 (41), s. 45-61.
- Szeliga-Szeligowska Emilia, *Biblioteka Uniwersytecka KUL w Lublinie*, „Przewodnik Biblioteczny”, 8 (1934) z. 2, s. 113-115.
- Szumiał Halina I., *Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w służbie nauki polskiej (1968-1993)*, „Paginae Bibliothecae”, 1 (1995) nr 1, s. 7-30.